

Литературата е начин на изява, който ме удовлетворява

Борис Лилев е словашки поет с български и унгарски произход. Той е компютърен специалист, занимаващ се както с паранормални явления, така и с чудесата на писаното слово. За него литературата е начин на изява, а не професия и хоби. Хуморът за него е език, на който можем да се забавляваме, той обезоръжава и сближава.

Борис Лилев смята, че издаването на книги със съвременна поезия и проза е лудост, главно от финансова гледна точка, но с готовност се включва в тази всеобща литературна „лудост“. Съставител е на сборник с поезия и проза „Интернет-изкуство на съвременни млади словашки автори“. Лилев е открил богатството на електронните издания и го прави достъпно за широката аудитория. (Б.ред.)

Борисе, какъв е произхода ти и какво знаеш за българските си корени?

Дядо ми, Иван Лилев е бил българин, произхождал е от Старосело край Пловдив. По време на войната е учил в Братислава. След това е бил в концентрационен лагер и когато се върнал отново в Братислава, се е оженил за баба ми и останал завинаги в този град. От майчина страна пък имам унгарски произход, така че, за да не ме объркат съвсем, са разговаряли с мен само на словашки език. Това е известна загуба, тъй като не владее нито един от тези два езика, въпреки че учих български език на няколко курса в Братислава. Мога да се разбере на български и ако бъда по-дълго сред българи, ще успея да усъвършенствам този език.

Работиш като компютърен специалист, но вече си издал и две книги. Какво е за теб писането на литературни текстове – хоби, професия?

Що се отнася до издадените книги – в едната съм само съставител, а другата съм издал сам и за собствени цели (книга с афоризми, която подарявам на приятели при различни случаи).

Литературата, в каквато и да е форма, съпровожда живота. Тя е начин на изява, който ме удовлетворява. Това е език, на който се изразяват усеща-

ния и игри в тяхното разнообразие на структурата и значенията. Това е свободен процес – литературата възниква в главата на човек, без значение дали той го иска или не. Затова не е нито професия, нито хоби.

Поезията и прозата са два начина на изразяване. По време на емоционално превъзбуждане, човек проявява предпочитание да се изразява чрез поезия, която улавя и отразява най-лесно чувствата. (от главата върху

листа и от листа в главата). По време на креативна игривост (която идва от само себе си, обикновено неочаквано), се появяват различни игри на думи, епиграми, афоризми. С прозата е може би по-сложно, защото тя изисква сюжет, който живее в главата ни обикновено доста дълго, подходящо предразположение на чувствата или настроение и време (когато пиша приказка го правя обикновено наведнъж, на един дъх, без почивки).

Още края на 19 век Шарл Бодлер въведе нова естетика в литературата, според която поезията е особен вид музика, съдържаща определен вид езикови формули, подобни на математичните, чрез които се постига магичен ефект. Съгласен ли си с това твърдение и по какъв начин се свързва математиката с литературата според теб?

Определено се търси връзка между отделните области на човешките дейности в областта на изкуството и науката. Свързващ елемент е винаги човекът, който сам определя какво е естетично и свършено. Това е всъщност парафраза на твърдението, че човек е мяра за всички неща.

Математиката и литературата са две много широки научни дисциплини, затова не би следвало да се сравняват толкова лесно и произволно. Знам обаче, че в съвременната словашка поезия съществуват течения, които използват пряко логически парадокси на самореферентни изречения (напр. словашкият автор Петър Мацовски), и поетиката на които пряко се свързва с дадена математическа „шега“. Също така, за връзката между музиката, математиката и художествените изкуства говори и известната книга „Гюдел-Ешер-Бах“ от Дъглас Хофщадер. Нещо повече, – логиката играе голяма роля при създаването на вицове, афоризми и епиграми.

Съставил си сборник с поезия и проза „Интернет-изкуство на съвременни млади словашки автори“. Как възникна този проект и каква е целта му?

Целта му е да пропагандира литература (поезия и проза), публикувана на интернет, конкретно страниците на: www.citanie.madness.sk и по този начин да докаже, че стойностната литература не е само тази, която е в хартиените издания. Дори напротив, – понякога много стойностни творби, публикувани на интернет, не биха били достъпни за четене за много хора, най-малкото поради липсата на финансови средства и никога нямаше да видят бял свят. Вярно е, че интернетът е също така много често и платформа за публикуване на редица нестойностни и евтини текстове, но ако човек търси както трябва, би могъл да намери и истински литературни бижута. За съжаление, все още много читатели не са свикнали да четат на интернет и предпочитат хартиени издания. Те въобще не предполагат какво богатство могат да открият в електронните издания. При това бихме могли да твърдим, че там има произведения, които са възникнали не за да успеят като комерсиални продукти, а са били резултат на вдъхновение и талант.

ВИДЯХ

*Един пиян на леда
който се опита да стане
толкова трагикомично*

*И може би той е още там
само че ледът
вече отдавна се е разтопил*

*а също така видях една жена
която четеше книга в трамвая
и която изведнъж се разплака*

*и може би тя все още плаче
само че аз вече не пътувам
в тази посока*

също така видях

*един човек да умира
беше му тъжно,
че е настъпил краят*

*а може би само аз
съм този който все още
оплаква чуждите нещастия
и съчувства на пияните*

В случая, голяма благодарност за издаването на сборника Интернет-изкуство дължим и на мениджъра и спонсора на интернет страниците, както и на всички автори, на илюстратора на сборника и не на последно място на редакторите, които помогнаха да изберем най-добрите произведения измежду многото, публикувани на страниците на електронното издание. В книжното издание има представени общо 22 автори, като всеки от тях има публикувани до пет произведения – поезия или проза. Книгата може да бъде закупена от всеки на изгодна цена по интернет.

Подзаглавието на сборника е „Малка литературна лудост“. Защо лудост? Има ли връзка между литературата с лудостта?

Това е малко игра на думи. Домейнът на сървърта се нарича също „лудост“ в превод от английски език. И наистина мисля, че издаването на книги със съвременна поезия и проза е лудост, главно от финансова гледна точка...

Кои са любимите ти съвременни словашки автори? Каква е литературната ситуация в Словакия в момента?

Бих искал да спомена най-вече млади словашки прозаисти, публикуващи благодарение на издателство LCA и неговия известен издател, литературен вдъхновител и баща на младите писатели Коломан Багала. Това са писателите Вацлав Панковчин, Мариус Копчай, Моника Компаникова, Карол Хорват, Павол Ранков. Що се отнася до съвременната словашка поезия, не мога да кажа че съм чел всичко. Познавам поезията

на Петерай, Руфус, Щрасер, Щърпка, Моравчик. Не че искам да изглеждам като игнорант, но на мен произведенията на тези автори не ми дадоха кой знае колко много. Голяма загуба за мен беше трагично починалия Йожо Урбан, който беше извънреден талант и личност.

Но най-любими и предпочитани за мен си остават все още не толкова известните млади автори, публикували на интернет като Дениса Хайкова, Мирка Янчовичова, Владо Шимек, Мартина Болева, Петер Крутек, Даниел Сафанович.

Издал си книжка с кратки словашки фразеологизми и хуморески. Какво е твоята дефиниция за хумора?

Съществуват различни дефиниции за хумора. Според една от тях, това е внезапно освобождаване на напрежение след очакване, усещане, разбиране на нещо. Хуморът е нещо като език, на който се забавляваме. Между другото, и двете значения на словашкия глагол „забавлявам се“ показват това (1. забавлявам се, 2. правя нещо). Хуморът е издаване на сигнали в околното пространство и подсъзнателно сближаване по този начин с хора, които са ни по някакъв начин близки. Както е известно, като се посмеем заедно с някого, дистанцията се скъсява неимоверно, а по този начин и възможността за съществуване на враждебност и опасност. С други думи, хуморът обезоръжава и сближава. Ех, ако можеше да бъде използван и по време на война...!

Езикът е наистина инструмент с различни цветове и форми, това е жив организъм, който живее в симбиоза с мозъците на неговите потребители. Основната му функция е да служи за разбиране между хората, при това има много и различни видове разбиране. Литературата, както и вицове, хумореските, епиграмите и игрите на думи, – това са все различни начини за разбиране – бързи, ясни, ефективни.

Изброй няколко хумористични словашки фразеологизми.

„На лъжата краката са къси“; „Който гроб копае другиму, сам пада в него“.

Ти участваш още и в литературни четения в Бърно. Какво представляват те?

Става въпрос за акция, организирана от авторите на чешкия литературен портал www.pismak.cz, които канят на четения и съвременни словашки автори – поети и прозаисти, публикуващи на интернет. Тези четения се състоят в едно много приятно кафене и са съпроводени от музика и танци. Това са събития с културна мисия, срещи на писатели, които иначе комуникират само на интернет. Също така, това са срещи за поддържане на духа на чешко-словашката културна и обществена взаимност.

Съществува ли конкуренция между чешките и словашки автори?

Не мисля, по-скоро е обратното. Чешките и словашки автори имат своеобразни и доста различни поетика и начини на писане. Това се дължи вероятно на различието в менталността на двете държави, различните езици и история. Мисля, че чешката поетика е по-зряла и философска, а словашката е по-темпераментна, войнстваща и буйна. Разбира се, мнението ми е до голяма степен субективно.

С чешките автори, с които съм имал контакти, сме в изключително добри взаимоотношения. Така че не можем да говорим за конкуренция, а по-скоро за сътрудничество. Всеобщ факт е, че чешките деца престанаха да разбират словашки език и по този начин останаха лишени в културно отношение според мен, за разлика от словашките.

Какво те вдъхновява да твориш? Имаш ли планове за следващи писателски приключения?

Ако трябва да говоря за проза, все още чакам за голямото си вдъхновение. Понякога човек трябва да дозрее, за да напише наистина смислени текстове, а не грамофонни изпълнения, както се случва често с много автори. Който няма какво да каже, по-добре да замълчи. С поезията и кратките жанрове, за които говорих, е друго. Става въпрос за кратки записки в тетрадката ми, които се появяват изведнъж като неочаквана инспирация от нещо току що преживяно, които по-късно редактирам, а някои причислявам съответно и като неизползваеми и ненужни.

Можеш ли да измислиш и някакъв фразеологизъм, отнасящ се до Братислава?

Фразеологизмите вървят там, където се изхожда от често използвани фрази. За Братислава е малко по-трудно да се измисли такъв фразеологизъм, но ако мога да си позволя пропаганда на града, бих си послужил с игра на думи: Уондър Бра-тислава – една добре поддържана красота.

Димана Иванова

Борис Лилев е роден на 27 май 1977 в Братислава. Завършва Физико-математическия факултет на Коменския университет в Братислава. Основател е на клуб „Хиперион“ в Братислава, който се занимава с изследване на паранормалните явления. Своите разкази и стихове публикува в „СМЕ“ „Ревю на актуалната култура“, „Ново слово“, „Словенски погледи“, както и на интернет. Финалист е на в Деветия литературен конкурс „Разказ 2005“.